

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institutio[n]es Morales

In Quibus Univer[s]ae Quaestiones ad Conscientiam recte aut prave
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1612

23 De obligatio[n]ib[us] quib[us] uenditor ex ue[n]ditio[n]e te[n]et[ur].

urn:nbn:de:hbz:466:1-14014

quia tunc Præsidis solum est permittere, ne qui legem violant poena afficiantur: nam alioqui si venditores puniret, pauperes in tanta fame graue damnium paterentur. Sed tamen auctoritatem Præses non habet legem abrogandi, nisi consensu, & mandato Principis.

Nonò quaeritur, An si passim agricolæ, ubi prædicta lex viget, plures maiores impensas fecerunt in tritico seminando, & colligendo, licet plures vendant, quam lex decernat, videlicet uti impensas compensent? Respondeo, si pauci fuerint agricolæ, qui tales impensas fecerunt, cum tamen alij adsint plures, qui minoribus impensis triticum seminauerint, & collegerint, licitum non est contra legem plures triticum vendere, quia casu, & ex accidenti impensas maiores fecerunt, quam ceteri.

At verò, quid dicendum, si omnes illius provincie agricolæ maiores fecerint impensas, ita ut id damni sit omnium commune?

Alii quidam agricolis talis provincie licere pretium lege taxatum excedere; quia est damnum omnium commune, ergo tuta conscientia agricolæ possunt pretium augere, ut seruent se indemnes, nec lex tunc eos videtur obstringere, siquidem maiores sunt impensas, quam quæ possint pretio ea lege prefixo compensari.

Alijs verò probabilis videtur, etiam tunc legem secundum conscientiam esse seruandam; quia venditores ex natura contractus, tale damnium sustinere coguntur, cum huiusmodi periculis sint obiecti.

Accedit, quod tunc venditores pretium communi æstimatione positum excedere n-queunt, ergo nec pretium taxatum: Mercatores itidem sæpe damnium patiuntur, ex eo, quod merces, in quibus comparandis magnas impensas fecerunt, minoris æstimentur, quam emerant, ergo etiam agricolæ tanti debent vendere triticum, quanti, vel communiter, vel lege Principis æstimatur.

Sitoges, An ubi mensura tritici auctoritate Principis, vel statuto Republicæ, ob certum, & definitum pretium habet, eo ipso mensura farinae tantidem, & non plures vendi queat. Inde oritur dubitatio occasio; quia lex, tritici, non farinae pretium constituit. Respondeo, in fraudem legis facere, qui fatinam maiori pretio vendit; quare solum licet venditori aliquid exigere ratione impensarum, quas facit in molendo tritico, & farina paranda.

Decimò quaeritur, An tabelliones & ceteri similes: caupones itidem, stabularij restituere cogantur id, quod ultra pretium statuto, vel lege definitum accipiunt pro instrumentis, quæ faciunt, vel pro rebus necessarijs ad hospites excipiendos. Respondeo, eos ad restituendum secundum conscientiam cogi; quia cum sint leges, & statuta aequitati consentanea, eos tenent, & obligant.

Obijcies, pretia talibus legibus constituta non sufficere ad sustentandos commodè ministros, nec suppleri impensas, quas fecerunt in emendis officijs. Respondeo, hæc nihil impedire, quo minus legibus satisficiant, sibi que impudent, quod talia officia emerant,

& à Principe, vel Republica impettandum curent, ut pretia augeant, si minora esse videantur.

De obligationibus quibus venditor ex venditione tenetur.

CAPVT XXIII.

PRIMò quaeritur, Quot sint obligationes venditoris? Respondeo, quinque.

Prima est, ut rem venditam emptori tradat, & in eius dominium, vel quasi dominium transferat, vel soluat id, quod emptoris interest.

Secunda est obligatio, ut emptorem moncat de vitio rei venditæ occulto.

Tertia, ut venditionem vi, vel metu, vel dolo factam rescindat.

Quarta, ut restituat, si rem plures æquo vendidit, & damna, si qua passus est emptor refarciat.

Quinta, ut lege euictionis teneatur. De his omnibus obligationibus singulatim est aliquid disserendum.

Secundò quaeritur, An venditor simpliciter, & absolute ad tradendum rem venditam, iure communi cogatur? Sunt, qui opinantur, eum non cogi simpliciter, sed ad tradendam rem, vel ad præstandum quicquid emptoris interest, ita ut si hoc secundum præstitit, omnino sit immunis, & liber ab omni alio onere. At teste Couarruuia lib. 2. *variar. resolut. cap. 19. num. 1.* communis est Doctorum opinio, venditorem absolute, & simpliciter obligari ad rem tradendam. Glossa in *l. 1. in principio. ff. De actionibus emptio. & Glossa in Inst. De emptio. & vend. §. Pretium. Bartol. in l. 1. ff. De actionibus emptio. & in l. Certi condit. num. 12. ff. Si certum petatur, & in l. Stipulationes. quest. 8. num. 38. ff. De verb. obligat. Abbas, Imola, Felinus, cap. Cum Ioannes, de fide instrument.*

Et sciendum est venditorem, si fuerit dominus rei, emptori tradere dominium, vel quasi dominium. Tradit dominium, cum vendit res corporales, quarum est dominus: quasi dominium verò, cum vendit res incorporales, & iura, actiones, seruitutes, pensiones, & redditus annuos. Quod si venditor non dominus rei, tunc non tradit dominium, vel quasi dominium, sed causam, & ius vsucapionis. *l. Clauibus. ff. De contrahent. empt.* nam confessim inchoabit vsucapio. Emptor enim, eo quod sit bonæ fidei possessor, ad certum tempus legibus præfixum, potest rem venditam vsucapere. *l. Prædicta clauibus. ff. De contrahent. empt. & Inst. Per quas personas nobis acquiritur. §. Ex his. Glossa in l. Clauibus nuper allata in verbo Inchoabitur.* Unde quidam opinati sunt, ad venditionis substantiam non pertinere, ut dominium rei venditæ ad emptorem transferatur, sed dominium, vel ius, vel causa vsucapionis.

Tertiò quaeritur, Quomodo venditor debeat occultum rei vitium manifestum emptori facere. Hanc questionem agit S. Thomas in 2. 2. *quest. 77. art. 3. Angelus in verb. Emptio, num. 8. Siluester eodem verbo. quest. 20. Atmilla in 4. dist. 25. quest. 10. art. 3. dub. 1. Maior eod. lib. & dist. quest. 40. art. 3. Sotus lib. 7. de Iustitia quest. 3. art. 2. Medina de rebus restituen. quest. 34. & 35. Couarruas de contract. quest. 14. Nauarrus in Manuali cap. 23. num. 89. & Iuriconsulti l. 1. & seqq. ff. De adul. edito.*

Animaduertendum est, vitium rei venalis duplex esse: Aut enim est per se manifestum, & notum, aut occultum; ita ut facile ab emptore bene ocalato, & diligenti, ac prudenti cognosci nequeat. Et hoc vitium potest esse triplex. Aut enim est tale, ut eius vsus perniciosus, vel incommodus emptori esse queat, ut si equus sit calcitrosus, mordax, ve, ferus fur, vel perfidus, ac fugax: Aut tale, ut eius vsus possit esse emptori periculofus, ut si domus sit tuinofa, & male materiata; aut eiusmodi, ut rem ipsam faciat inutilem, quamuis nec noxiam, nec periculofam; ut si equus sit ad equitandum ineptus.

Item

Item vitium rei, aut est in substantia, vt si res pro auro, plumbum pro argento vendatur in minori mensura, pondere, vel numero, quam deberet, vt si vetetes calcei, aut vestes pro nouis vendantur.

His positis, S. Thomas questioni responderi; Quando vitium rei est occultum, & tale, vt eius usus sit noxius, vel periculosus, vel tale, vt rem inutilem reddat, tunc debere venditorem id vitium emptori dicere. Si vero vitium rei fuerit per se manifestum, & notum, non cogi ad monendum de vitio emptorem.

Præterea, si vitium sit occultum quidem, sed tale, vt non reddat rem emptori noxiam, periculosam, vel inutilem, tunc venditori liberum est vitium tacere, dummodo minuat, hoc est, tanto minoris vendat, quanto minus valet cum tali vitio.

At eam hoc S. Thomæ responsam aliquas minimè leues certè patitur difficultates. Primum illud dubitandum occurrit. An quando vitium est per se notum, & patens, sed illud emptor non animaduertit, debeat venditor emptorem monere, si vitium fuerit tale, vt faciat rem emptori noxiam, vel periculosam, & incommodam, aut inutilem. Sotus loco quem citauimus, negat, ad id venditorem obligari, quia cum vitium per se pateat omnibus, emptor sibi imputet imprudenti, & incauto.

Cæterum Angelus, Rosella, & Siluester sequuti Pannonitanum, ita distinguunt: Aut emptoris negligentia extra culpam est; quia sit naturaliter oblitus, aut est in culpa.

Si primum, debet venditor emptori vitium indicare; quia periculum, vel damnum proximi vitare compellimur; quando proximus scilicet absque culpa sua illud incurrit: Si Secundo, venditor non cogitur; quia emptor culpa sua est incautus, & imprudens.

Secundo dubitatur, An quando vitium reddit rem inutilem venditori, sed non emptori, cui etiam cum tali vitio prodesse potest, ius sit venditori tacere vitium occultum, dummodo pretium minuat, hoc est, tanto minoris vendat, quando æstimaretur res cum vitio est equus (exempli gratia) ad equitandum inutilis, & quia venditor eget equo ad equitandum, vendit illum, qui tamen vilis est ad arandum, & ad onera deportanda, ad quos usus duotaxat emit emptor. Pari ratione vult quis emere vinum, aut fericum in certo loco natum, vel confectum, vel ensem à certo quodam artificis factum: & ego vendo illi aliud vinum, fericum, vel ensem, sed æque vilem emptori.

Queritur, An venditori liberum sit talia vitia reticere, vel dissimulare. Id esse licitum venditori Sotus affirmat, addens, huius sententiam fuisse S. Thomam, & Geisonem in regulis moralibus.

Sed opinio communis est, non licere venditori tale vitium subicere, Angelus, Rosella, Siluester, Conradus, Gabriel, Medina, & Maior; & hæc opinio est propinquoior verò. Nec S. Thomas, quicquid dicat Sotus, oppositum sentit.

Quare distinguendum est, Aut enim emptor erat alioqui, similiter rem empturus, licet is de vitio præmonetur à venditore, aut secus.

Si primum, tunc venditor non cogitur ad patefaciendum vitium emptori, si quidem res non est emptori noxia, periculosa, incommoda, vel inutilis; nec venditur plus iusto; nec emptio est inuoluntaria, nam præmonitus emptor de vitio emisisset: & hoc sensu intelligenda sunt, quæ dixit S. Thomas.

Si secundum, tunc ius venditori non est rei vitium silentio inuolere; quia sic emptio esset prorsus inuoluntaria, eo quod emptor, si vitium reueiuisset, proculdubio non emisisset, nec hoc S. Thomas vquam negauit.

Quid si de vitio emptor factus certior simpliciter rem emisisset, non tamen tantum? Respondeo, minimè cogi venditorum tunc ad vitium indicandum, dummodo tamen ipse de pretio aliquid deducat, tantum videlicet, quantum

emptor deduxisset. Nam emptio non est inuoluntaria, cum emptor absolutè, & simpliciter, etiam vitij conscientem emisisset, quamuis pretium minuisset: ergo si venditor minuit pretium rei, emptio stat.

Quæres, An etiam cogatur venditor rei vitium aperire, si credat emptorem cum tali vitio, plus iusto detracturum de pretio? Conradus, Medina, & Armilla fatentur, eum ad id obligari; at Sotus negat; quia venditor se seruat indemnem; nam si emptorem de vitio commonefaceret, rem vendere cogetur minoris iusto pretio.

Tertio queritur, An tuta conscientia Aurifices, & Argentarij vendant eodem pretio, quo aurum, vel argentum, id metalli genus, quod auro, vel argento permiscet ad conectendum, & firmandum, solidandumque ipsum aurum, & argentum? Respondet Cordubus in Summa casuum, quæst. 8. Eos id tuto facere; quia id illis datur, vel in partem pretij, vel lucri, ad illorum laborem, & operam compensandam: hoc seruato, vt id solum admisceant, quod est necessarium, & consuetum. Nam id fieri solet in alijs etiam rebus, vt cum mustum sit, ad illud decoquendum, aqua admisceatur: & vinum Græcum modica aquæ quantitate perfunditur, ne capiti noceat: fabri ferrarij ad bene conungendum ferrum, quædam arenæ grana commiscet, sicut etiam fabri caldarij ferrum cum ære, & pharmacopœæ, quædam pharmaca nisi cum certis quibusdam rebus commiscet, nequeunt consistere omnino.

In quibus omnibus tria permittuntur, vnum, vt id alteri miscetur, quod est necessarium. Alterum, quod est consuetum. Tertium, vt id sit in parua quantitate. At cæteræ mixtionem prohibentur.

Hinc est, vt venditori nefas sit aqua vinum diluere, vt plus vini habeat, quod vendat, vnde magis lucratur. Neque nobis quisquam obieciat aquam in vinum conueti, quando cuncte minoris est quantitatatis, quoniam etiam vinum aquam conuertat in se, minus tamen bonum est, & purum; item, qui vinum emit; putat se merum vinum, & minimè aqua dilutum, & mixtum emere. Qui vinum item aqua perfusum vendit, eo ipso vendit plus vini, quam habeat: nam si habeat tres amphoras vini, vendit plusquam tres amphoras.

Quarto queritur, An venditor sciens merces minus valituras intra paucos dies, ob copiam aliarum mercium, quas mox alij mercatores aduecturi sint, licet possit vendere pretio præfenti, quo communiter æstimantur. De hæc S. Thomas 2. 2. quæst. 77. art. 3. ad quartum. Conradus de contractibus quæst. 62. Gabriel in 4. diffin. 15. quæst. 10. art. 3. dub. 3. Angelus in verbo Emptio. num. 26. Siluester eodem verbo quæst. 15. Medina de Rebus restituen. quæst. 35. Sotus lib. 6. de Iustitia quæst. 3. art. 3. ad vltimum Rosell in verbo Emptio. num. 20. & seqq. Covarruias in Regula peccatum, par. 2. §. 4. num. 5. Cordub. lib. 1. quæst. 14.

Vetus quæstio fuit inter stoicos Philosophos, vt refert Cicero lib. 3. de Officijs, An repugnare veritas honestati videretur, An verò etiam possit cum honestate coniungi. Eius generis, inquit Cicero, hæc sunt questionem, exempli gratia, si vir bonus Alexandria Rhodum magnum frumenti numerum aduekerit, in Rhodiorum inopia, & fame summaque annonæ caritate, si idem sciat complures mercatores Alexandria soluisse, nauisque in cursu frumento petentes Rhodum onustas viderit, dicturus ne sit id Rhodijs, an silentio suum quamplurimo venditurus, sapientiam, & bonum virum fingimus de eius deliberatione, & consultatione, quominus qui celaturus Rhodijs non sit, si id turpe iudicet, sed dubitet, an turpe non sit. In huiusmodi casibus aliud Diogeni Babylonio videtur solet, magno, & graui Stoico, aliud Antipatro discipulo eius, homini acerrimo. Antipatro omnia patefacienda, vt ne quid omnino, quod venditor noxius, emptor igno-

et: Diogenem venditorem, quatenus iure civili constitutum sit, dicere vitia oportere, cetera sine insidijs agere: & quoniam vendat, velle quam optime vendere. Et paulo inferius ait: Vendat adeo vir bonus propter aliqua vitia, quæ ipse noverit, ceteri ignorent: pestilentia sunt, & habeantur salubres; ignoretur in omnibus cubiculis apparere serpentes, male materiae, ruinosæ: sed hæc præter dominum nemo sciat:

Quæro si hoc emptoribus venditor non dixerit, ædesque vendiderit plurius multo, quam se venditurum putarit, num id iuste, an improbe fecerit? Hæc Cicero. Ergo inter Diogenem magistrum, & discipulum Anupatrum agitata est, de qua nunc agimus, controversia. Antipatro vitium est, venditorem debere dicere copiam frumenti, mox mercatores deportatos, ac propterea suum frumentum minoris venditum: contra Diogenem magistrum videbatur, non oportere venditorem hoc patefacere, & posse sine vitio suum frumentum, quam plurimum vendere: & Cicero magis Antipatri discipuli, quam Diogenis magistrum sententiam probavit. Totam hanc controversiam Alexander ab Alexandro scripsit *lib. 6. Genesiarum dierum. cap. 1.*

Ab eo tempore hæc quaestio etiam, & his agitata est à Jurisconsultis, & Theologis: inter quos duæ quæque sunt sententia, una est assensentium, debere venditorem rem manifestam facere, quod dixerat Antipater, & approbavit Cicero. Ita Conrad. & Medina & nonnulli è Iuris. Apud Couar. eo loco, quem superius indicavi. Ratio eorum est, quia si sciussit emptor brevis, alias merces aduectas, proculdubio aut non emisset, aut non tanti, sed expectasset futurum tempus: ergo emptio est inuoluntaria ex parte emptoris. Deinde quia hoc idem patet ex multis alijs similibus causis, de quibus sigillatim dicemus.

Altera est sententia aliorum negantium, venditorem sibi dicere debere. Ita S. Thom. Caietan. Sor. Ang. Rosel. Siluest. Couar. Cordub. & alij: quæ sententia est probabilior, & verior. Nec obstat, si quis dicat, emptionem inuoluntariam esse ex parte emptoris, qui si sciussit alios mercatores propediè cum mercibus adiuuros, emptione abstinussit: nam satis est, si venditor pretio communi vendat, nec cogitur, quod nouit de mercibus mox deferendis, emptori dicere; quia non est vitium, quod suis in mercibus insit.

Hanc sententiam vt rectius, & plenius intelligamus sciendum est, quædam esse vitia, quæ insunt in rebus ipsis, alia verò, quæ extrinsecus adueniunt, eo quod aliunde existunt, & pendent, vt pote, vel ex casu, vel ex aliena voluntate, Verbi gratia, est seruus fugitiuus, aut fur; est itidem equus, qui calcibus ferire solet; est bos, qui coruæ subinde petit, sunt ædes pestilentia, at verò non est vitium in re inhærens. Si futura sit annonæ penuria anno proxime venturo, propter cæli intemperiem, ob pestem, bellum, hostium incursum, incendium segetum, vel ob mutationem gentis, ob decretum Principis, vel Reipublicæ.

Hæc, & alia vitia, quæ in re non insunt, venditor dicere secundum conscientiam non cogitur, quæ verò insunt, patefacere debet emptori. Quare merito laudatur ab Aristotele in *lib. 1. Politic. cap. 7.* factum Taletis, qui cum ex celo, aëtris, & alijs naturæ causis præuidisset magnam annonæ penuriam futuram, pretio præsentis emit quantam potuit copiam frumenti, & deinde vendidit multo plurius, ita vt brevis fuerit locupletatus. Tale quidpiam fecisse legitur Ioseph Patriarcha *Genes. 41.* Vnde fas est mercatori, scienti mox alios mercatores ingentem mercium copiam aduecturos, vendere suas præsentis pretio? quia quod propediem futura sit copia, nouit vitium, quod res ipsa patitur, id enim nouit mercator aliunde, nempe, sua industria, & ingenio sagaci, vel ex litteris amicorum famulorumve suorum.

Ex his perspicitur, quid sit iudicandum in alijs causis. Inscr. Moral. Par. 3.

sis, veluti similibus: Nouit mercator, mox auctoritate Principis, vel Reipublicæ, æstimationem monetæ minuendam, vel mensuram, aut pondus rerum; potest suam monetam diltrahere pretio præsentis. Item si nouerit mercator, mox decreto Reipublicæ frumenti mensuram minoris valituram, Quæritur, an possit vendere frumentum suum præsentis æstimatione? Romanus in *singulari 285.* negat, vt etiam Bartolus in *l. Quæro. ff. De actionibus empti.* Baldus in *l. 2. C. De periculo, & commodo rei vendi.* Guilielmus in *l. Flauus. & in l. Contra legem. ff. De legibus.* Angeus, & Paulus in *l. 1. §. vlt. ff. De actionibus empti.* Felinus in *cap. 2. De constitutionibus.*

Sed dicendum existimo, idem iuris esse in hac causa, quod in superioribus, iuxta S. Thomæ sententiam: & hoc secundum conscientiam: nam in iudicio actio dabitur emptori contra venditorem.

Quid verò, si ego scierim, alijs profusus ignorantibus, magnam mercium copiam deportatam iam esse: aut decretum Principis, quo pretium monetæ minuitur, esse iam constitutum?

Quæro, An liberum mihi sit interea merces vendere, vel eas commutare pretio, quo nunc æstimantur. Meo quidem iudicio, hoc illi facere non licet, quoniam præteritum mercium, siue monetæ est omnino mutatum, cum merces sint aduectæ, & decretum sit iam editum, quamuis ignoretur.

Sed quid sentiendum, quando rem meam noui ego breui apud me corumpendam, vel interituram, aut certe deteriorem reddendam; licite ne præsentis pretio eam vendam? Romanus in *singulari 280.* & Medina *De rebus restitutis. quæst. 34. & 35.* censent non posse me vendere.

Hoc probat Romanus *ex l. si vina. ff. De periculo, & commodo rei vendita. ff. Plane* vbi sic dicitur: (Plane si cum intelligeret venditor bonitatem eorum (scilicet vinorum) non duraturam, vsque in eum diem, quo tolli deberent, non admonuit emptorem, tenebitur ei, quanti eius interesset, admonitum fuisse) Ego sanè arbitror, quamuis Iudicis auctoritate dabitur actio emptori contra venditorem, at secundum conscientiam, possum vendere, dummodo vendam ei, qui eam rem statim est consumpturus: non ei, qui est conseruaturus, vel alteri venditurus.

Hoc videtur colligi ex Siluest. *Vsuar. quæst. 15.* Angelo in *cod. verbo 1. num. 76.* & Nauarro in *Manuali cap. 23. num. 89.* & *l. 2. C. De periculo, & commodo rei vendita.* Et dummodo apud emptorem talia damna res minime sit passura. Pari ratione, potest quis pretio præsentis vendere frumentum suum, tamen si nouerit propediem minus valiturum, eo quod sit vrbis mox ab hostibus obsidenda, & pauci mansuri, qui frumentum emant. Item potest quis pretio communi locare domum suam, quamuis nouerit eas mercedem locandarum ædium minus futuram, propterea, quod sit curia Regia, vel Pontificia è loco migratura. Ecquid verò, si sciam ego librum aliquem decreto Inquisitorum fidei paulo post condemnatum iri, licebit mihi tanti vendere, quanti communiter æstimaretur? Minime verò nisi emptore præmonito vitium esse in libro, ob quod propediem condemnabitur.

Quid itidem, si Titius vendat rem propter hæresim, vel ob aliud simile crimen patratum ab eo, lege, & iure iam confiscatam? Respondet Nauar. in *Manuali cap. 23. num. 39.* non licere Titio vendere, quandoocunque probabiliter credit crimen suum sententia Iudicis declaratum iri, quoniam emptori periculum imminet, ne vnacum pretio rem amittat. Vnde vitium in re ipsa est, nam ob crimen Titij, bona ad fiscum spectant. Si autem ita sit crimen occultum, vt id bona fide Titius credat, nunquam esse ad Iudices deferendum, tunc ius est Titio librum vendere pretio, quod nunc valet; quia petinde est, ac si nullum vitium haberet.

Quintò quaeritur, Quando, & quomodo venditor debeat rescindere venditionem?

Sextò quaeritur, Quando lege euictionis teneatur? De his duabus quaestionibus, inferius agam.

Septimò quaeritur, Quid praestare venditor cogatur quando furtiuam rem vendit; quae eo ipso quod furtiuus est, vitium habet in se? De hac quaestione commodius differetur, cum de furto tractabitur.

Octauò quaeritur, An quando quis accipit ab alio rem aliquam ad vendendum decem aureis, & vendit duodecim, debeat secundum conscientiam restituere domino, qui dedit rem illam, duos illos aureos? Respondeo primum; si duo aurei excedant iustum pretium rei, debet restituere emptori, quem in pretio deceptus: si vero ad iustum pretium pertineant, cogitur secundum conscientiam reddere domino, qui commisit ei rem illam ad vendendum: nam mandatum, quo mandauit ei ut venderet decem aureis, intelligitur hoc sensu, ne minoris venderet, non autem, ut venderet decem aureis, & ne pluris. S. Antoninus par. 4. tit. 3. cap. . . §. 3. Siluester verbo *Emptio. quaest. 24.* Angelus eodem verbo num. 28. Rosella eodem verbo num. 12. Armilla eodem verbo num. 30. Maior in 4. distin. 15. quaest. 47. vers. *Quinto arguitur.*

Rogabis, An possit duos illos aureos retinere loco mercedis in vendenda re illa, videlicet ratione laboris, industriae, & operae susceptae? Respondeo, si gratis suscepit curam sibi commissam, nequit sibi retinere; quia gratia amicitiae suam curam, & operam praestitit: item si alioqui mercedem debitam acceperat, ob laborem, & operam suam, nequit duos aureos sibi sumere, ut probat Siluester contra Angelum.

At verò, si nec gratis, nec mercede debita accepta mandatum, & negotium impleuit, & confecit, tunc loco mercedis, potest sibi accipere, quod ipsius labor, industria, & opera merentur. Hinc fit, ut famulus, qui vendit librum duodecim argenteis nummis, cui mandauerat dominus ut venderet decem, debeat restituere domino duodecim argenteos quos accepit ab emptore: quia famulum dominus habet, ut industriam, & fidelem, cui debitum stipendium soluerit.

Sed, quid iudicandum, quando Titius mandatum dat Caio amico, ut emat aromata nomine, & gratia ipsius Titij, & Caius emit vili pretio, sed iusto; quia deus mercator vendit ei aromata viliori pretio, quam soleat alij, Caiusne tunc conscientia id sibi retinebit, quod Seius mercator de iusto pretio deduxit? Ratio dubitandi est; quia Seius pretium manit gratia ipsius Caij, non Titij.

Deinde, quia id luci Caius sibi acquirit industria, & labore suo in emendis aromatis. Respondeo cum Maiore in 4. distin. 15. quaest. 41. ad fin. nihil posse Caium sibi retinere, si aromata quaerit amicitiae causa; eo quod suum officium gratis praestiterit. Nec sufficit, si mercator Caio dixerit; Ego tui gratia pretium aromatum minuo; quia idem dicere singulis emptoribus confuevit immo nec sufficit, si id dixerit atque etiam in circuitu confirmauerit.

De obligationibus, quae sunt ex parte emptoris.

CAPIT. XXIV.

PRIMò quaeritur, Quod obligationibus emptor teneatur. Quatuor.

Prima est obligatio: ut pretium iustum, & integrum soluat tempore praefinito.

Secunda, ut pretium suppleat, si rem emit minoris aequo.

Tertia, ut venditorem praemoneat de pretio rei iusto, si per ignorantiam vendat minoris, quam res valeat.

Quarta, ut damna venditoris resarciat ob moram, vel culpam, quae passus est; quia tempore nimirum quo debebat, minime soluit.

Secundò quaeritur, Quid sit sciendum, quando inuenit Caius in domo, vel agro Titij venditoris lateat thesaurum, quod ignorat ipse Titius, ac propterea domum, vel agrum emit tanti, quanti communiter aestimatur: tota ne conscientia Caius emit rem praedictam, ita ut nihil Titio restituere debeat, videlicet nec pretium augendo, vel rescindendo venditionem, nec thesaurum in totum, vel ex parte ei reddendo?

De hac re S. Thomas 2. 2. quaest. 66. art. 5. ad 2. Ang. in verb. *Emptio. quaest. 24.* Rosella in verbo *Inuenta. num. 2.* Siluester eodem verbo quaest. 4. & in *Rosa Aurea tract. de quaest. impertinentibus. Casa 39.* Armilla in verb. *Inuenta. Sotus lib. 5. de Iustit. quaest. 3. art. 3. ad 2. & lib. 4. quaest. 3. art. 2. vers. Hu autem expeditur.* Salon 2. 2. quaest. 66. art. 5. concl. 5. Nauar. in *Manuali cap. 17. num. 175.*

Ludouicus Romanus, ut testantur Barba. in cap. *Cum causa de emptione.* Angel. & Siluest. in locis alijs generatim dixit, se consilium dedisse, & in curia obtinuisse talem emptorem rescindere debere venditionem, aut totum thesaurum restituere venditori, si dolo, hoc est, si praedens, ac sciens emit agrum, vel domum; quae nouit huius thesaurum esse, & ideo emit, ut sibi cum habere, aut dimidiam partem, si nihil de thesauro sciens emit fundum, vel domum, & casu postea thesaurum inuenit. Salon eodem prope sententiam Sotum habuisse dicit. Certe Sotus lib. 5. de Iustitia. quaest. 3. art. 3. ad 2. sic ait: Quapropter si quis in fundo suo thesaurum inuenit, inuentori conceditur, ut habeatur Iustit. *De rerum diuis. §. Thesauros. & l. 1. C. De thesaur. lib. 10.*

At verò si quis in alieno agro dedita opera, inconsultoque domino, illud quaeritando inuenit, iure ciuili, ut habetur eisdem proximis enatis legibus, totus thesaurus est domini fundi; quia inuentor fur reputatur. Si autem forte aliud agens repererit, dimidiam partem; inquit lex, sibi retinebit, atque alteram dabit domino. Atque idem est ius de illo, qui in aedibus quas emit, thesaurum eisdem genere, hoc est, prope iurprimum inuenit, licet laicus, qui id negent.

Obsecrè locutus est Sotus, si Romani opinionem sequutus est, sui magistri S. Thomae sententiam delectat. Sin verò dicere voluit idem iuris esse de eo, qui in domo, quam emit, thesaurum inuenit, quod de eo, qui in suo fundo inuenit, obsecrè id significauit.

S. Thomas, quo diximus loco, duo tradit: Vnum si quis aedes, vel fundum emit, & postea casu thesaurum inuenit in eo fundo, vel domo, iure naturali, siue gentium, sibi totum acquirit: immo etiam iure ciuili totum suum facit; quia in re sua illum inuenit, & thesaurus in nullius bonis est; hoc est, thesauri nullus est dominus. *l. 1. C. De thesaur. lib. 10. & l. Nunquam. §. De acquir. rerum diuis. & l. Peregre. ff. De acquir. poss. Instit. De rerum diuis. §. Thesauros: & res communis fit inuentoris, si in suo solo eam inuenit.*

Alterum est, Si quis sciat in fundo Titij thesaurum esse, & ideo eum fundum emit tanti, quanti communiter aestimatur: nec peccat emendo, nec partem aliquam thesauri iure naturali domino fundi debet, sed iure gentium totum suum facit.

Hanc S. Thomae sententiam sequuti sunt, qui subiunguntur Auctores, Angelus, Rosella, Siluester, Armilla, Nauar. S. Salon, & alij iuniores: quamuis Siluester obsecrè loquatur in verbo *Inuentum. quaest. 4.* & eam primo confirmat parabola Christi Domini, apud Matthaeum cap. 13. (Simile est regnum caelorum thesauro abscondito in agro, quem qui inuenit homo, abscondit, & per gaudium illius vadit, & vadit inuicta, quae habet, & emit agrum illum.)

Deinde ipsa ratio probat, quia, ut dixi thesaurus ubique sit, est omnium communis, nec dominus fundi, dominium illius habet: Ergo qui emit fundum, & in eo thesaurum inuenit, totum suum facit; quoniam res communis fit inuentoris.